De Wâlden Heerenveen Súdwesthoeke Leeuwarden e.o. Ooststellingwerf

Regio nieuwsbrief IVN Friesland

Zomer 2026

Geweldig interessante excursie op de Makkumernoordwaard met Simon

Heerenveen

Op 9 mei 2026 had IVN Heerenveen een excursie naar de Makkumernoordwaard georganiseerd een uniek, maar kwetsbaar, natuurgebied aan het IJsselmeer.
Dit gebied is dan ook alleen toegankelijk met een gids van It Fryske Gea.

Om 13:00 uur verzamelden we ons bij de Mac in Heerenveen, om daarna naar het startpunt in Makkum te rijden, waar onze gids Simon van het Fryske Gea ons verwelkomde.
Na een korte wandeling en een boottochtje over het Makkumer Djip bereikten we de Makkumernoordwaard. Simon vertelde over het ontstaan van ´de Makkumerwaarden´ na de afsluiting van de Zuiderzee in 1932. Zout water werd zoet en er ontstond een andere ecologie. Drooggevallen zandplaten begroeiden met riet, wilgen en moeras-planten, waardoor de ´waarden´ van nu ontstonden.

Tijdens het wandelen stelden we vragen, kletsten we met elkaar, wisselden we weetjes uit en maakten foto's van onbekende plantjes welke wij identificeerden met de app Obsidentify. Voor het herkennen van de vogels gebruikten we de Merlin bird app

De schelpenstranden, met o.a. dikke lagen fossiele schelpen daterend uit de Zuiderzeetijd en reeën poepjes, sporen en zwanenpoep. Oh ja, en de uitleg over het skelet van een zwaan, die Simon vond, was super interessant.

En op de terugweg voeren we nog even richting krooneenden, welke Simon al eerder gespot had en ja, wat een prachtige eend. (foto's, gemaakt door Jantje, Tryntsje en ondergetekende.)
Al met al was het een leerzame en gezellige dag met leuke geïnteresseerde IVN'ers en met dank aan top gids Simon.
Groetjes Karin Tigchelaar

Jongeren community

Regio Noord

De afgelopen tijd heeft regio Noord ingezet op het uitbreiden van de jongeren community. Jongeren zijn binnen IVN vaak nog relatief weinig betrokken, en daar willen we graag verandering in brengen.

Zo heeft stagiair Silke de laatste paar maanden gewerkt aan het bereiken van jongeren, door contacten te leggen met jongerenorganisaties, studie- en sportverenigingen. Daaruit zijn drie brainstormsessies met enthousiaste jongeren gevloeid in Leeuwarden, Assen en Groningen. Ook hebben we een pubquiz georganiseerd die een groot succes was, en gaan we op 13 juni wadlopen in Lauwersoog.

Vanaf oktober starten er in de drie provincies zelfstandige kernteams die de organisatie van natuuractiviteiten voor- en door jongeren zullen voortzetten.

JongIVN
Zoek jij een manier om bij te dragen aan natuur en een duurzame samenleving?
JongIVN is er voor iedereen tussen de 18-30 jaar met hart voor natuur.

Wat kan je doen bij JongIVN?

- Activiteiten

Ga lekker naar buiten en ontdek de natuur! Van een middagje op pad met de lokale (jongeren)afdeling tot een week op natuurvakantie met WoesteLand.

- Meet-ups

Ontmoet andere JongIVN'ers op een bijzondere natuurplek, doe nieuwe vaardigheden of natuurkennis op en ervaar hoe je bij kan dragen aan een natuurrijke omgeving tijdens een JongIVN Meet-up.

- Projecten

Zin om je te verdiepen in een natuurthema en te werken aan een concreet project? Doe dan mee aan een van de JongIVN-projecten.

- Cursussen en trainingen

Leer hoe je nóg meer impact kunt maken met cursussen en trainingen voor (jong)volwassenen.

Ben je jonger dan 18 jaar?
Ook dan is er plek voor jou binnen IVN.
Bij Groen Traineeship kun je terecht vanaf 16 jaar. Daarnaast kun je Junior Ranger worden (12 t/m 18 jaar), je docent aansporen om deel te nemen aan het Jongeren Advies Bureau (JAB) of mee op tiener -en jongerenkamp bij WoesteLand.

Meer informatie over JongIVN:
https://www.ivn.nl/aanbod/jongvolwassenen/

IVN Ooststellingwerf en
IVN De Wâlden op koers

Wat gaat dat als een speer, de overleggen, de taakverdeling, overleg met IVN Fryslân voor ondersteunende taken zoals pr, sponsoren en subsidiegevers benaderen, de financiën beheren, de roostering en docenten vinden en vastleggen bij de verschillende vakken, de nodige documenten maken, belangstellen-den uitnodigen, informatieavonden organiseren, het kost een boel tijd maar geeft ook energie! In oktober vorig jaar begonnen we met wat verkennende gesprekken, na de intentie uitspraak om dit met elkaar te gaan organiseren konden we los. Met natuurlijk Betty als ervaren opleidingscoördinator. En Dirk en Jan van Ooststellingwerf en Tiny en ik van De Wâlden samen als opleidingsteam.

Nou, als je nog niet weet waar dit over gaat, eind september gaan we starten met een nieuwe Natuurgidsenopleiding in Zuid/Oost Friesland! Voor verdere info mail naar ivn.ngozuidoost@gmail.com

Verder is iedereen die houdt van het mooie groene buitenleven de afgelopen tijd aan zijn of haar trekken gekomen. Wat een weer hebben we gehad. Betekent wel zorg voor jonge plantjes, onder andere in mijn moestuin, die hebben water nodig. Met meerdere regentonnen en een sloot in de buurt komt dat helemaal goed.

Advies aan iedereen is om vooral regelmatig te kijken in de Composiet of op de website van de afdelingen. Er zijn zulke leuke excursies in de buurt!

En zo word je soms verrast door een rondvliegende libelle, de glassnijder. Prachtig als je inzoomt op de vleugels en mooi gekleurde lijfje!

Een mooie zomer gewenst voor iedereen!
Els Steinmann

Geslaagde première van de nieuw opgerichte Vogelwerkgroep IVN Ooststellingwerf

Vrijdag 1 mei ging de net opgerichte vogelwerkgroep voor haar eerste tripje naar het mooie, maar drukke Ameland. Nadat we met vijf personen waren ingescheept voor de boot naar Ameland werden de eerste vogelsoorten keurig genoteerd door Joke. Aangekomen op het eiland gingen we richting het groene strand. Onderweg werden er nog vele soorten genoteerd waaronder zingende grasmussen, tuinfluiters en niet te vergeten de nachtegalen die ons onder het genot van hun prachtige gezang naar onze eerste stop bracht. Althans voor de meesten, er waren twee deelnemers die een afslag gemist hadden en daardoor een halfuurtje later aansloten bij de groep.

Groenpootruiter
Strandleeuwerik
Bontbekplevier

Het groene strand van Ameland staat bekend om zijn zeldzame strandbroeders waaronder de strandplevieren. Aangezien dit een zeer kwetsbaar gebied is, bleven we op ruime afstand. We werden verwelkomd door een grote groep (55) strandleeuweriken. Deze prachtige soort is zich aan het opvetten voor ze de overtocht naar het hoge noorden gaan maken. Mooi om deze soort in mei nog in ons land te kunnen bewonderen.

Hoofddoel, de strandplevieren, werden al snel door een van de deelnemers gevonden. Als kleine bolletjes watten liepen ze over het verlaten strand. Rustig verder kijkend ontdekten we in een strandplas nog een aantal mooie soorten waaronder groenpootruiters, zwarte ruiters, zwarte zee-eend, bontbekpleviertjes etc.

Na deze prachtige waarnemingen gingen we het eiland dwars over naar de Feugelpolle, een schelpenstrand waar altijd bijzonder leuke soorten broeden. We zagen broedende kluten, noordse stern en visdiefjes. De fietstocht langs de dijk leverde vele gele kwikstaarten en tapuiten op. Ons volgende doel, de roodhalsganzen, zaten onder Buren dus moest er nog even flink doorgetrapt worden. In de slootjes langs de dijk noteerde onze notulist nog enkele leuke eenden soorten.

Aangekomen op de plek waar de roodhalsganzen moesten zitten was het gelijk raak. Een groep van zes hield zich op tussen de andere rot- en brandganzen. Voor sommigen van ons was dit het hoofddoel van de dag.

Nagenietend van de mooie waarnemingen gingen we richting boot. Op de boot hadden we ruim de tijd om onze waarnemingen te bespreken want de kapitein was bij vertrek uit Nes vergeten dat er nog een voetgangers klep openstond. Na veel lawaai kon de boot niet verder en moesten we een uur wachten voordat alles gerepareerd was en de boot richting Holwerd ging.
We hebben deze dag prachtige vogelsoorten gezien. De teller bleef staan op 78 soorten.
Lijkt het je leuk om ook eens mee te gaan? Meld je dan aan voor de vogelwerkgroep, zo blijf je op de hoogte van alle activiteiten.

Dirk Haaijema

Excursie Aekingerzand Elsloo

de Wâlden

Op zaterdag 16 mei liep gids Edwin de Groot voor IVN De Wâlden met een groepje door dit mooie natuurgebied, ook wel De Kale Duinen genoemd, nabij Appelscha. Dit unieke landschap is onderdeel van het Nationaal Park Drents Friese Wold. De foto's geven een mooi beeld. Dank aan Edwin!
Els Steinmann

Waterbeestjes It Damshûs

de Wâlden

Nog even ter herinnering met schepnet en zoekkaarten op zoek naar de waterbeestjes.
Wie weet wat we allemaal tegenkomen
Tip trek de laarzen aan
Meld je aan bij Jansje Zwart 0644742668 of bij Karin Akkerman karinakkerman@kpnmail.nl
Tijd 6 juni van 13.30 tot 15.00 uur plaats
It Damshûs, Nij Beets locatie bij opgave

ALV Súdwesthoeke

Súdwesthoeke

Bij de afdeling IVN Súdwesthoeke is op 18 april de ALV gehouden en zijn de bestuursleden Ruud en Anneke Oudega afgetreden als voorzitter en secretaris. Ruud deed ook nog de functie van penningmeester erbij en dat was een behoorlijk intensieve klus van zes jaar.
Op de ALV kreeg het IVN-echtpaar een tocht naar de Marker Wadden aangeboden om na te genieten wat de natuur ons allemaal biedt.

Op de ALV werden Hans Peter Bootsma en Janny Postma gekozen als respectievelijk voorzitter en secretaris. We hebben goede hoop dat er ook een penningmeester komt en Arnoud van de Ridder blijft nog voor een termijn van 4 jaar tot en met het jubileumjaar 2029 als de afdeling 40 jaar bestaat.

Het bestuur staat voor vele uitdagingen zoals het penningmeesterschap, invulling en inhoud geven aan de vele activiteiten, lezingen, De Gaasterlandse Natuurweek, Grien Goud op 26 september in Oudemirdum en het feest rond het 35-jarig bestaan van de Vlinderwerkgroep op 18 juli.
Ook de website van de afdeling krijgt een facelift en wordt gevuld met actuele informatie lezingen en excursies.

Excursie De Veenhoop

de Wâlden

Op zaterdag 11 april staan er drie goed voorbereide gidsen te wachten op de groep die meegaat met de wandeling in de Kraanlânnen. Dit is een prachtig water- en moerasgebied met open water, petgaten, stripen en broekbos. In de vogelkijkhut wordt natuurlijk gekeken welke vogels er allemaal te zien zijn.

De historie van dit gebied wordt uitgebreid toegelicht, met behulp van een prachtige poster die door Kees is gemaakt. Ondanks de flinke wind heeft iedereen van deze mooie wandeling genoten.
Bedankt Kees, Adrie en Hendrik!
Els Steinmann

Uitleg Kees Filius

Diaconievene, waar de natuur altijd verrast

Ooststellingwerf

Het weer was pico bello, het aantal natuurvorsers was optimaal, Henk Hartman stond te popelen onze (povere?) kennis omtrent amfibieën en reptielen op te krikken. We zouden vast en zeker op bepaalde hotspots iets kunnen zien van de vaak verborgen dieren die we zochten. Kortom, alle voorwaarden waren in de plus. Dat moest toch lukken? Appeltje-eitje. Toch bleek de natuur ons te slim af te zijn.

Op de plek waar vast en zeker groene kikkers zaten, waren ze niet. Een paar meter verderop, ja daar zagen we er enkele zich gehaast verstoppen voor al die zoekende ogen. Mooie opsteker, dat wel!

Monter liepen we verder. Het gebied is zo ontzettend mooi. We hoorden en zagen tjiftjaf, grasmus, zwartkop en mezen. De lucht was vol vogelzang. Intussen kwamen we bij een waterplas, de pingo ruïne, waar Henk al iets over had verteld. Overblijfsel uit de ijstijd, waar het als ijsheuvel was ontstaan (pingo: inuktitut -taal van de Inuït- voor *kleine heuvel*) en nadat het ijs smolt veranderde in een plas water. Deze pingo is omzoomd door een bomenwal en is afhankelijk van regenwater.

Rondom deze plas loopt een mooi kronkelend wandelpad. Wij liepen dit pad af en ontdekten onderweg nieuwsgierige doorkijkjes naar het water. Een statige Canadese gans dreef langs,

en twee duikende eendjes verdwenen onder water … die waarschijnlijk op een plek uit het zicht weer omhoog kwamen, want ze bleven verborgen voor onze ogen.

Terwijl we naar het water keken, zag Henk intussen al libellen vliegen. Een opvallende parelmoerlibel ging er eens goed voor zitten en werd door menigeen gezien. Heel speciaal was de vuurjuffer die we zagen in haar laatste metamorfose stadium: het uitsluipen.
Het leek een onooglijk pluisje aan een takje heide, maar het scherpe oog van Henk zag deze verrassing van de natuur. Jan, de libellekenner bij uitstek, herkende er – nu al- een vuurjuffer in (wat weten die mannen toch veel). Wat een mooie waarneming!

Even verderop vertelde Henk over de zwarte specht die hij hier had gezien. Er leven in dit gebied wel grote bonte spechten (ook de kleine en de middelste) , maar een zwarte specht zie je niet zo vaak.

Zo liepen we al kijkend en zoekend rondom de plas. We werden gewezen op een plek waar vast levendbarende hagedissen zouden zitten. Een groot uitgevallen kuil, in het zonnetje, naast het pad. We gingen maar niet kijken want we zouden ze ongetwijfeld verstoren. Een voorstel van Henk om nog even te kijken bij de Catspoele, aan de andere kant van de weg was dan ook welkom. Op de houten omheining van de vlonder zaten ze nl. vaak.

Intussen had Jan nog het een en ander in petto. Uit de rugzak kwamen verhelderende overzichtskaarten, die het verschil aangaven tussen een aantal kikkersoorten. En een (leeg) kuipje margarine bevatte de huid van een adder. Heel bijzonder om te zien! We kregen het één en ander te horen over de ringslang, adder en gladde slang. Ringslangen zouden zomaar hier in het water kunnen zwemmen, maar mogelijk was het daar nog te vroeg voor. Henk wees nog op een stukje heide waar ongetwijfeld slangen zitten. Het is altijd een gelukstreffer wanneer je er eentje kunt zien. Dat geeft aan hoe moeilijk het is reptielen waar te nemen. Moedig om dan toch een excursie te organiseren.

Inmiddels aangekomen bij de Catspoele werden we verzocht stilletjes te zijn, want wie weet zagen we de levendbarende hagedis toch nog in het zonnetje zitten. Jammer genoeg waren ze er niet. Maar in de natuur zijn altijd weer andere, opmerkelijke dingen te zien. In het water naast de vlonder bleken vele poelkikkers te zitten. Een vrij zeldzame soort, die het hier ‘goed doet’. En daar, vlakbij de vlonder was een nest van dodaars zichtbaar tussen het riet. Zo dichtbij deze uitkijkpost doet vermoeden dat dodaars inmiddels gewend raken aan mensen.

Als toetje konden we genieten van een gerande oeverspin, die zijn best deed zo stil mogelijk te poseren voor de kijkgrage camera's.

Al met al is het een verrassende excursie geworden. Een beetje anders wellicht, maar om met de Stones te spreken: "You can't always get what you want'.
Het was het absoluut waard.
Jet Hofstra

Wandeling stinzenplanten

De Wâlden

Op zaterdagochtend 4 april wandelen met Betty en een groep liefhebbers van stinzenplanten, in het zonnetje, je kunt het niet beter treffen! Een fris windje maar wat is dit genieten, bij Martena State, waar Betty kind aan huis is! Mooie verhalen uit het verleden, informatie over allerlei soorten bolletjes en veel bloeiende bloemen gezien. Voor de gele bostulp is het net iets te vroeg, over een week of tien dagen staan die ook volop te shinen.
Extra leuk als je de lezing van Betty ook hebt gevolgd, dan kijk je toch weer anders. Nou, volgend jaar maar weer meelopen denk ik.
Els Steinmann
Foto's Els Steinmann

Gele bostulp

Excursie Wildplukken

De Wâlden

Op zaterdag 25 april bij De Leijen in Rottevalle verzamelde zich een leuk groepje belangstellenden om van Mirja te horen wat je zoal kunt vinden tijdens een rondje wandelen. Plantjes die je kunt eten, verwerken tot een lekker hapje bv kruidenboter. Zo leer je tijdens zo'n excursie anders te kijken naar plantjes die je eerst zo voorbij liep. Bedankt Mirja.
Els Steinmann

Tuinrangers gaan in Heerenveen natuurlijke tuinen stimuleren

Heerenveen

Tuinrangers is een project van het landelijk IVN en Steenbreek dat in 2025, in navolging van Vlaanderen, is gestart in Nederland. Heerenveen is de eerste Friese gemeente die met tuinrangers gaat werken. De missie van tuinrangers is om tuinen om te vormen tot levendige, veerkrachtige en ecologisch waardevolle plekken. In de huidige tijd met afnemende biodiversiteit en klimaatverandering is dit zeker van belang.

Tuineigenaren uit de gemeente Heerenveen kunnen via de website www.tuinrangers.nl een gratis tuinadvies aanvragen. In de afgelopen maanden zijn zes vrijwilligers geschoold en zij gaan vanaf 11 mei beginnen met bezoeken aan de mensen die inmiddels al een tuinadvies hebben aangevraagd.

Contactpersoon :
Jan Hofsteenge, coördinator tuinrangers Heerenveen
Telefoonnummer : 06 22101741.
Mailadres: j.hofsteenge@xs4all.nl
Website: www.tuinrangers.nl

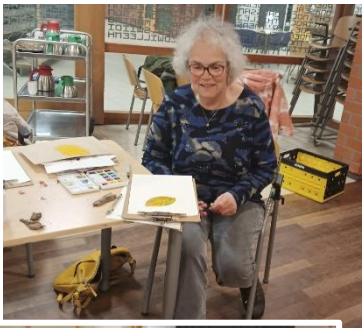

Bomencursus voor ´licht groenen´ maart 2026

de Wâlden

Bomen zijn in, krijgen aan alle kanten veel aandacht, en terecht!

Of het nou verontwaardiging is vanwege bomenkap, of geïmponeerd zijn door een solitaire boom, iedereen heeft wel wat met bomen.

Dit is dan ook de reden dat er dit voorjaar op meerdere locaties in Friesland bij IVN afdelingen een bomencursus is gegeven, op mede initiatief van Anja Dijkstra van IVN Noord, die ook een stuk financiering heeft geregeld. In Drachten werd de cursus door Betty Kooistra gegeven, die de nodige inspiratie hiervoor bij Maaike Andela heeft opgehaald en haar eigen draai eraan heeft gegeven. Drie avonden theorie, waarvan de laatste met een workshop van Mirja Brandorff. ´Iedereen kan tekenen en aquarelleren´ Met een excursie in maart en een toegift hierop in juni.

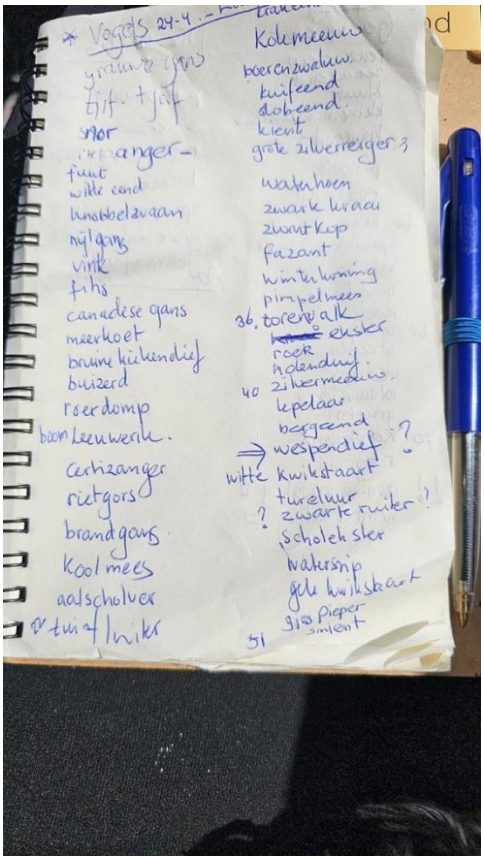
Door Mirja leer je anders kijken en/of beter observeren, schetsen, verf mengen om de juiste kleur te krijgen, een blinde contourschets maken, de contouren van een bast vastleggen etc.
Els Steinmann

Prachtige, leerzame en gezellige vogelexcursie met Pieter van der Kooi

Heerenveen

Vrijdag 24 april; 7 uur ’s morgens vertrokken we met een groep van tien vogelaars van IVN Heerenveen en twee vogelaars uit de provincie Brabant naar het Lauwersmeer gebied. Thema; ´Op zoek naar de buidelmees´

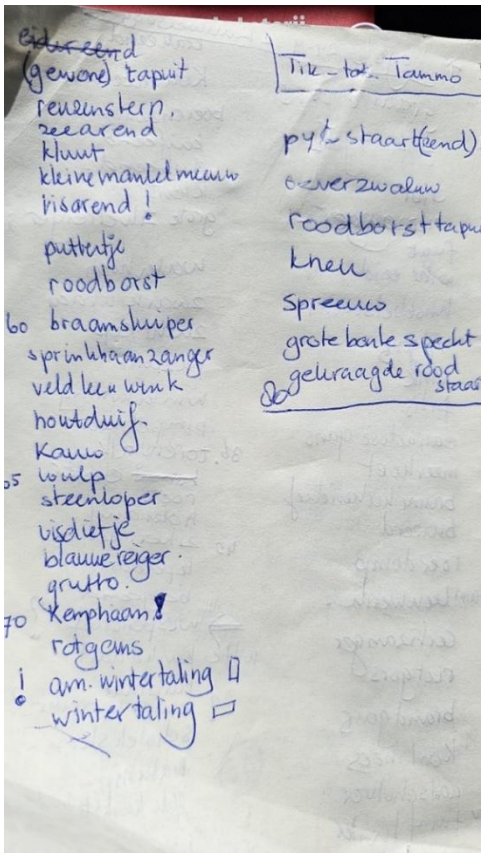

Pieter had een superleuke route uitgestippeld langs vier locaties. (Dit werden er uiteindelijk 6 eh, 7 😂)

1e stop Parkeerplaats Kwelderweg , waar we de buidelmees hoorden, maar helaas niet hebben gespot. Toch mooi die app: “MERLIN”
Het was wel wat frisjes, maar de kiekendief, de rietzanger, rietgors, de snor en vele andere vogels lieten zich zien en horen en hielden ons warm!

rietzanger
snor

In de verte zagen we vanaf de vogelkijkhut aldaar ook Schotse Hooglanders.

2e stop De Rug, waar we al wandelend vele vogels hoorden en zagen, op dezelfde plek als vorig jaar hoorden we de cetti zanger. De zeearend liet zich hier ook prachtig zien. Mooie foto's van Jantje, ook zittend op een eilandje konden we hem/haar goed bekijken met de verrekijker.

Heel bijzonder was ook, dat Annemarie ´de nonnenkapstuifzwam´ vond. Annemarie stuurde de waarneming naar onze paddenstoelenspecialist. Gosse Haga was laaiend enthousiast.

3e stop, Jaap Deensgat Vogelkijkhut
Boerenzwaluwtjes in de hut vlakbij en helmaal niet bang. In de verte meenden we een al zeearend te zien, en hebben de roerdomp gehoord. Dit is echt een prachtige plek om waadvogels/steltlopers te spotten. Kluut, wulp, kievit etc.

4e stop, in resturant Schierzicht.
Jaaa patatje, kibbeling, lekkerbekjes bij de haven van Lauwersoog. Ook nog ff gekeken op de dijk aan de overkant van de haven met steenlopertjes, sterntjes en visdiefjes die hopelijk gaan broeden op de platte boot die daar in de haven ligt.

stop nr. 5, De Bantpolder, iedereen nog steeds enthousiast, ondanks de kou, maar waren wel een beetje opgewarmd in het restaurant. Grutto, brandganzen of waren het grote Canadezen? Tsja dat kon Pieter haarfijn uitleggen.
En toen……. kwam Tiktok Tammo langs in zijn autootje en dat werd; ´vogels kijken met deze fanatieke vogelaar´ Grappig.

6e stop, Ezumakeeg.
Heel veel vogelaars, we zagen baltsende kemphanen. Jantje heeft ook een prachtig filmpje gemaakt van een felle baltsende / vechtende? Kemphaan. (staat in de app IVN Heerenveen)

En surprise, een Amerikaanse wintertaling gespot en bekeken door een telelens van één van de andere spotters. Geweldig.

Laatste stop, dus nr.7 vlak bij de eerste stop, maar toch weer anders, naam even niet paraat ……. Misschien nu de buidelmees gezien?
HaHa, ja, we kwamen de boswachter van Staatsbosbeheer tegen, maar deze liet niets los, ondanks dat de Brabanders "speciaal" voor de buidelmees kwamen. 😂
Jammer, maar de boswachter had gelijk, niet vertellen waar deze vogel broed hoor!!!

Boerenzwaluw

Konikpaarden

Geweldige dag, half 5 weer thuis, Een excursie met dank aan Pieter van der Kooi en mede excursisten, volgend jaar maar weer.

Groetjes van Karin Tigchelaar
foto's van Jantje Schuiling, Annemarie Elout en ondergetekende
Lijst van gespotte vogels (ja echt 79 in totaal, zes meer dan vorig jaar!) lijst is bijgehouden door Tryntsje

Een lezing over dassen

Ooststellingwerf

Dit is een opmerkelijk verslag van een lezing. Schrijfster dezes is nl ook degene die 17 maart 2026 het verhaal over dassen vertelde. Enfin, veel fouten zullen er derhalve niet in komen, want ik kan immers putten uit welbekende bron. En dat gaat over de das. Het vertrouwde zaaltje was behoorlijk vol, dat gaf de burger moed. Aan de hand van een foto/video presentatie, maakten de aanwezigen kennis met de das.
De das is een dier waar velen wel van hebben gehoord, maar slechts weinigen hebben er eentje gezien. Ze zijn erg schuw en verstoringsgevoelig. Das en burcht hebben een beschermde status.

Ze leven in zelf gegraven burchten. Dat zijn ondergrondse bouwsels bestaande uit gangen (pijpen) en kamers, met meerdere etages en tot wel 4 meter diepte. De ruimtes staan in verbinding met elkaar, maar er zijn ook doodlopende pijpen, de zgn vluchtpijpen. Hier kan een das even snel in duiken als er gevaar is. Dassen hebben geen goed zicht, wel een goed gehoor en hun reukvermogen is 700-800x beter dan dat van een mens. Ze ruiken dus al

snel gevaar. De groep (clan) die bij elkaar in één burcht woont, heeft een eigen geur. Zo herkennen ze elkaar. Hun leefomgeving ‘zien’ ze met de neus. Waar wij afhankelijk zijn van paden en wegen, het liefst met bewegwijzering, heeft de das er genoeg aan zijn neus te gebruiken. Zijn wegenkaart is eigenlijk een geurkaart.

Zo’n clan kan bestaan uit 10-12 dassen, van diverse leeftijden. Er zijn altijd een dominant mannetje en vrouwtje, die de boel in het gareel houden. Maar er zijn ook burchten waar maar één of twee dassen wonen. De omvang van de burcht zegt niet alles over de populatie. Gemiddeld 2;3 das per burcht. Dassen zijn wel trouw aan hun burcht. Er zijn burchten gevonden die eeuwenoud zijn en door vele generaties bewoond.

Het dagelijks leven van een das is niet spectaculair. Het zijn nachtdieren, dus overdag brengen ze hun tijd slapend en rustend door in de burcht. Zodra het schemerig wordt gaan ze op pad, want er moet wel gegeten worden. In hun territorium, wat 50-130 ha groot kan zijn, is voldoende voedsel aanwezig. Regenwormen (hoofdmaaltijd), emelten, slakken, nestjes pasgeboren muisjes of ratjes, ze slurpen alles naar binnen wat ze tegenkomen. Dassen zijn geen jagers, daar zijn ze te groot, onhandig en luidruchtig voor.

Dassen gebruiken vaste routes, wissels, op weg naar hun foerageplekken. Met hun bekende hobbelgangetje doorkruisen ze de omgeving. Op foto’s waren deze wissels duidelijk zichtbaar. Ook de zgn. snuitputjes, waar ze met de neus in de grond woelen, en de

latrines, de kuiltjes met uitwerpselen erin, verraden de aanwezigheid van de das. Ze zijn zichtbaar en tegelijk onzichtbaar … die raadselachtige dassenfamilie.

Gemiddeld worden er twee tot vier dasjes geboren. Dassen hebben een vertraagde innesteling. Dat wil zeggen dat ze jaarrond bevrucht kunnen worden, maar het embryo nestelt zich pas in december in de baarmoeder. Tegen die tijd raken de vetreserves van het vrouwtje op waardoor er een hormoon vrij komt wat zorgt voor de innesteling. In februari, 8 weken later, worden de meeste dasjes geboren.

In deze periode zijn de dassen kwetsbaar. Foeragerende vrouwtjes moeten drie, vier keer terug naar de burcht om de jongen te zogen. Mannetjes willen juist paren, maar zijn tijdelijk de burcht uit gekieperd en sjouwen steeds heen en weer om een poging te wagen. Ze letten niet op wegen en het gevolg is dan ook dat er veel dassen omkomen in het verkeer. In Nederland zijn dat drie dode dassen per dag/nacht. Op een populatie van ongeveer 7000 dassen.

De werkgroep Dassen in Fryslân registreert de aantallen en neemt indien mogelijk contact op met wegbeheerders, terreineigenaren en overheid om te kijken of er wellicht beschermingsmaatregelen kunnen worden getroffen. De werkgroep bestaat uit 20 vrijwilligers die zich ook bezighouden met het monitoren van dassen en burchten. Dit wordt gedaan om inzicht te krijgen in de populatie omvang. Want de leefomgeving van de (beschermde) das staat onder druk door de oprukkende menselijke activiteiten.

Dit was slechts een greep uit de informatie die ik over de aanwezigen heb uitgestort.

Daarnaast kwamen ook de leuke kanten van de das aan de orde. Hoe sociaal ze onderling zijn, hoe ze hun burcht brandschoon houden en hoe ze soms in onhandige situaties terecht komen. Zoals de das die in Lemmer op het strand rende en uren later nabij het centrum uit paniek en angst in de gracht sprong. Gered door een omwonende, gelukkig maar. De diverse filmpjes en foto’s gaven in elk geval een gevarieerd beeld van dit dier wat zo dichtbij ons leeft. Het was een bijzondere ervaring, de aanwezigen toonden interesse, gaven waardevolle tips en tilden mij een beetje op. Hopelijk weet men nu wat meer over de dassen.

Tenslotte nog het verzoek vanuit de werkgroep: ziet u een das, dood of levend, meldt het ons, of bel de meldkamer dierenambulance (088 811 3714).

Het betekent veel voor het behoud van de dassen.

Jet Hofstra
Coördinator en meldpunt
Werkgroep Dassen in Fryslân
06 519 77 451

‘De Europese Stem van de Natuur’

De Wâlden

Dit boekmanifest laat de kracht van positieve natuuracties zien, vooral die ‘van onderop’: veel vrijwilligers werken in hun dagelijkse leefomgeving in alle Europese landen aan krachtiger natuurverbondenheid van de Europese mens!

Het begon met ontmoetingen en uitwisselingen: Bosk en de Natuurmerk van de Leijen in Fryslân in 2022, de IVN Stem van de Natuur Noord-Holland in 2023 en 2024, de subsidie van het ministerie van Natuur medio 2025. De eerste fietstocht van de Steeneik begon in Fryslan. Met veel IVN-ers daarbij: van Leeuwarden ging het naar het Vlasmuseum, de school en de kerk van IE.

In de zomer van 2025 fietste deze Steeneik 5.000 km door Europa, langs een cirkel door negen landen, met Leeuwarden als ‘noordpool’ en Nova Gorica – Gorizia op de grens van Slovenië en Italië als ‘zuidpool’! Om ons in Europa te verbinden met ‘zin in sterkere natuur’.

https://treesforall.nl/bruno-doedens-fietst-5-000-kilometer-door-europa-met-een-boom/

In het boekmanifest krijgen naast het verhaal van de fietsende Steeneik, negen stemmen van de natuur het woord, elk land één stem. Ze presenteren zichzelf – van Vlas tot Paling en van Rode Wouw tot Grot-garnaal – met hun persoonlijke liefdes, zorgen en hun wensen naar de Europese mens! De hoofdboodschap: laten we werk maken van de Europese Natuur zodat het ons bijzondere continent verder verbindt en verrijkt!

De negen stemmen van de natuur wijzen ons de weg: Er is werk aan de winkel, van onderop en van bovenaf.
Gemeenten, natuurorganisaties, lokale communitie’s en Europese burgers spelen van onderop een cruciale rol om natuur en ecologie te versterken. Onze dagelijkse leefomgeving – of het nu om wonen of werken gaat – biedt prachtige kansen voor effectieve natuurpositieve acties.

Gericht op samenwerken tussen natuur en mens, meer gelijkwaardig, met een minder ‘bazige’ houding van de mens. De natuur wil samenwerken …. willen wij als mensen dat ook? Ga met elkaar en met de natuur in gesprek stelt het boekmanifest, voor onze eigen gezondheid en voor een gezond Europees landschap. Waar boeren en natuurmensen elkaar opzoeken.

Ook van hogerhand liggen er volop kansen om de natuur meer recht te doen. Alle EU-landen werken aan Nationale Natuur herstelplannen. Dat biedt volgens de stemmen van de natuur vele kansen om onze waardevolle natuur nog sterker te maken.

Hopelijk veel lees- en kijkplezier, op weg naar een krachtige natuurverbondenheid en een nog rijkere Europese Natuur. Let ook op de Artworks van de 9 Stemmen van de Natuur, en de omslag. Ze zijn gemaakt door onze IVN de Wâlden Natuurgids Mirja Brandorff. En ze kunnen straks naar exposities!

De digitale versie van de ‘Europese Stem van de Natuur’ is te downloaden op https://www.circle4change.eu/ , waarbij vanwege onze ongedekte drukkosten een vrijwillige bijdrage wordt gevraagd
Meer informatie of vragen? U kunt u ons bereiken op *stemvandenatuurnl@gmail.com*
Foppe de Haan, natuurgids IVN de Wâlden

Vroege vogelexcursie zo 19 apr 2026

Heerenveen

Om zes uur ’s ochtends, terwijl de meeste mensen zich nog eens omdraaiden in bed, stonden Anne Jan en zijn dochter Minke al klaar op de parkeerplaats bij Tjaarda. Al snel sloten nog zeven vroege vogels aan. “Goedemorgen allemaal!” begon Anne Jan enthousiast, en vanaf dat moment was het eigenlijk één lange, gezellige stroom van woorden, uitleg over vogelgeluiden en andere verhalen.

“De vogels zingen al volop,” vertelde hij, “dus er is genoeg te horen. Maar… ik heb mijn dochter meegenomen, want die hoge tonen van het goudhaantje hoor ik op mijn leeftijd niet meer!” Met een knipoog naar Minke: “Zij is mijn geheime wapen.”

In het bos bleek al snel dat luisteren nog niet zo eenvoudig was. Alles zong door elkaar heen. Ondertussen raadpleegden enkelen hun Merlin-app. “Ho ho!” riep Anne Jan meteen, “niet de hele tijd op je telefoon kijken, jullie moeten zelf ook naar de vogels luisteren!”

“Is dit een vuurgoudhaantje?” vroeg iemand. “Ja! Hoor je dat rollertje aan het eind?” Zei Anne Jan.

De zon kwam op, mistflarden losten op, en tussen al het gekwetter door werden er heel wat soorten gehoord: de boomkruiper, de grote bonte specht, een zwarte mees, maar ook de zwartkop, winterkoninkje, roodborstjes, merels, zanglijsters, fitis, misschien een sijsje, een tjiftjaf… en een goudvink. Al keek iedereen omhoog, alleen Minke zag de laatste echt. “Die zit altijd hoog,” verklaarde Anne Jan.

Om ongeveer kwart over zeven werd het opeens merkwaardig stil. “Ja”, zei Anne Jan. “Soms willen ze nog weleens opnieuw beginnen met zingen, maar ik denk dat dat nu niet gebeurt, want het is aardig koud”.

Als kers op de taart verschenen er nog een paar reeën en liet de boomkruiper zich zien. Voor we het wisten stonden we weer bij de parkeerplaats, waar een heerlijk kopje koffie klaar stond.

Anne Jan kondigde aan dat hij met pensioen gaat. Maar met Minke als opvolger kan hij met gerust hart naar Zweden om vogels te spotten. Annemarie Elout.

Wespen

Ooststellingwerf

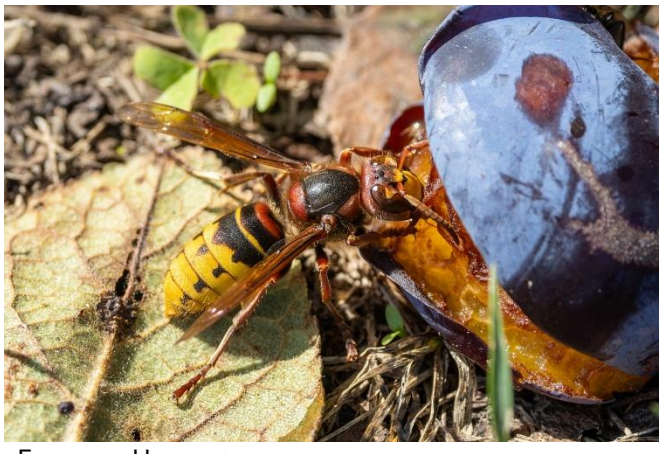
Gewone wesp

Middelste wesp

Saksische wesp

Europese Hoornaar

Je zult maar een wesp zijn. Mensen gaan roepen en gillen wanneer je langskomt, ze achtervolgen je met van die plastic meppers en dat terwijl je gewoon een ommetje maakt. Hoe gaan wij om met wespen? Zijn ze leuk of lastig?

In de volle zaal heerste een mengeling van grapjes maken en lacherigheid tot medeleven. De natuurliefhebbers waren afgekomen op een lezing over wespen, van de wespenstichting Nederland. Sjoert Fleurke heeft ons deze avond laten kennismaken met niet één, nee, talloze verschillende wespen.
De wespenstichting is vijf jaar geleden opgericht om ongewenste vervolging tegen te gaan, kennis te delen en om het imago van wespen te veranderen. Want de mens staat nog steeds ambivalent tegenover de wesp die in veler ogen “nutteloos, vervelend en agressief” is, zelfs onder natuurvrienden. Tijd voor het echte verhaal.

Om maar met de deur in huis te vallen: in Nederland zijn zo’n 6000 verschillende wespen. Vanavond ging het over de sociale wespen, want die zijn het meest zichtbaar voor mensen.

Hun leefwijze lijkt sterk op bijenvolken. Wespen leven in een kolonie met koningin, werksters en darren (mannen) Een kolonie heeft een levenstijd van een jaar, waarbij alleen een (nieuwe) koningin uiteindelijk overblijft. In de Lente wordt er een nest gebouwd. Uit de eitjes komen werksters die meteen aan de slag gaan. Ze hebben dan veel eiwitrijk voedsel nodig. De zomer kenmerkt zich door groei, waarbij de koningin en de mannen in de onderste raten van het nest bevinden.. In de herfst vindt de paring plaats tussen de koningin en mannen van elders. De werksters zijn klaar, snoepen nu van zoetigheden. (limonadewespen). Om de koningin heen sterft het nest dan compleet uit, mannetjes, werksters, allemaal dood. Behalve de majesteit. Zij zoekt een plek om te overwinteren en dan begint in het voorjaar de cyclus opnieuw.

Voordat Sjoert verder ging met zijn verhaal kregen we een lijstje voor de kiezen. Hoe wespenvriendelijk zijn we eigenlijk? Moeten alle wespen dood? Zeg je: ik heb er niks aan, of : zolang ik er maar geen last van heb? Of ben je iets genuanceerder en vind je wespen nuttig, dus die moet je met rust laten. Misschien ga je nog verder: wij zijn te gast in de natuur, ik dood geen dieren, of : ik hou van wespen.

Aan het eind van de avond kregen we dit lijstje nogmaals te zien en konden voor ons zelf uitmaken of we ons standpunt hadden herzien. Hoe nuttig is een wesp? Het is een efficiënte natuurlijke ongediertebestrijder (ook kadavers worden opgepeuzeld door o.a. wespen) en voorkomt daarmee plagen, van o.a. rupsen, vliegen, dazen of muggen. Een wesp is overigens zelf ook een lekker hapje voor dassen, marters en niet te vergeten de wespendief.

Daarnaast is de wesp, net als de bij een onmisbare bestuiver van bloemen en voedsel. Het nest biedt ook nog inwoning aan insecten.

Dan de verschillende soorten sociale wespen. De gewone wesp, de Duitse wesp, middelste wesp, Saksische wesp, Franse wesp en natuurlijk mag de Europese en Aziatische hoornaar niet ontbreken. Over die laatste waren veel vragen. Is dat echt zo'n monsterwesp? Vreet ie alle bijen op? Over iedere wesp vertelde Sjoert de bijzonderheden, dus ook over deze laatste twee. Een Europese hoornaar hoort in de Europese natuur. Dat wil zeggen dat andere insecten etende dieren hem herkennen als een eetbare wesp. De Aziatische hoornaar is hier nog maar kort. Hij wordt nog niet gezien als een lekker hapje. Kwestie van tijd, dan heeft deze wesp ook zijn vijanden. Nu zijn echter de honingbijen de klos en worden als gemakkelijk te verkrijgen voedsel verorberd.

Ook onder wespen heb je opportunisten. Geen enkele wesp is uit zichzelf lastig of agressief. Als je het nest weg wilt halen of er per ongeluk tegenaan komt, ja dan worden ze kwaad. Moet je dan maar alle nesten verwijderen of, zoals bij ongedierte bestrijding gebeurt, laten vergiftigen? Criteria daarbij zouden moeten zijn: is er overlast? Is er gevaar? Wanneer sterven ze sowieso uit? Sommige wespen, zoals de Saksische wesp, sterven al in augustus uit. Anderen in september, of oktober. Waarom zou je dan met gif werken als ze over een korte periode toch allemaal dood gaan? Een duidelijker oproep om je te verdiepen in het herkennen van diverse soorten kun je niet krijgen.

Verrassend, dat er zoveel over wespen kan worden verteld! Dit was slechts een fragment. Sjoert gaf nog vele tips over nesten, nestplekken, overlast tegengaan etc.
Het verhaal van de wesp is geland. De vragenlijst van eerder deze avond, is vast hier en daar opgekrikt naar een positiever standpunt.
Jet Hofstra

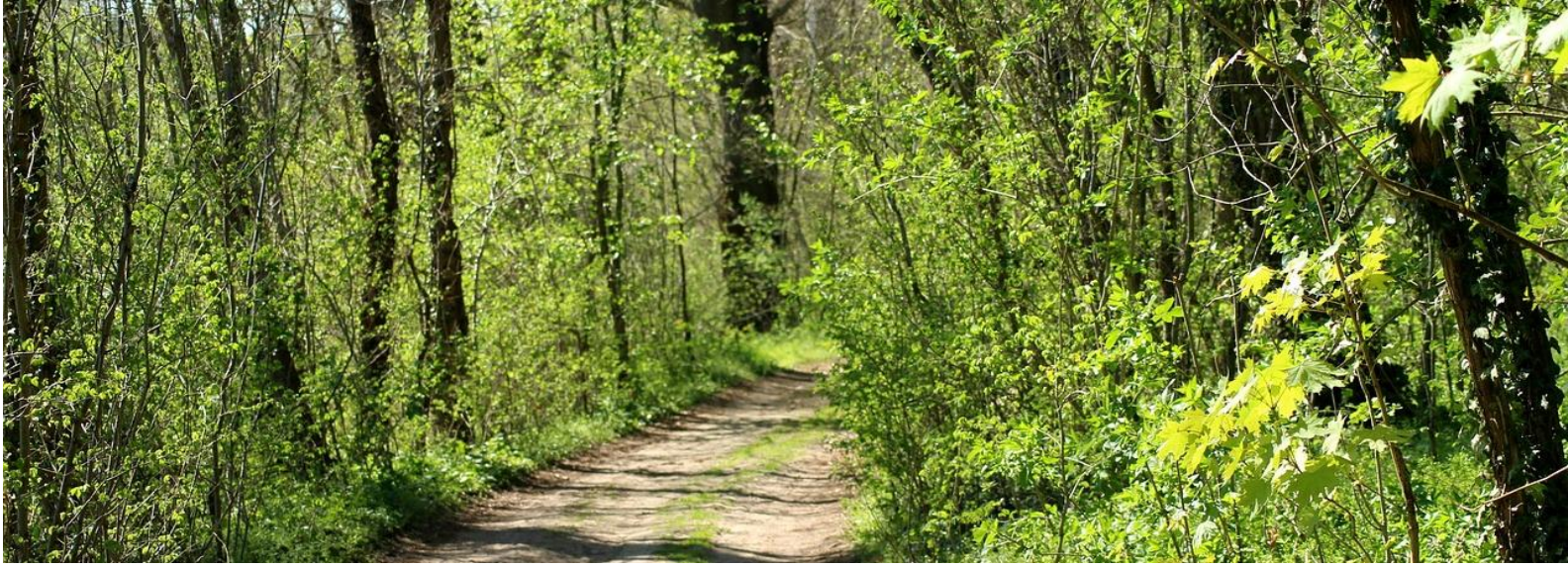

Europese Hoornaar

Activiteiten Leeuwarden e.o.

Yoga in het Leeuwarder Bos
zondag 21 juni 2026
Ervaar de rust en energie van de natuur tijdens een yogasessie in het bos! Je rolt je matje uit tussen de bomen en beweegt rustig mee op het ritme van de natuur.
Tijdens deze yoga beleving combineren we rustige yoga houdingen, ademhaling en ontspanning, heerlijk buiten in het bos. Het is een mooie gelegenheid om de dagelijkse drukte even los te laten en nieuwe energie op te doen.
Deze yoga beleving is voor iedereen: ervaring met yoga is niet vereist. Trek comfortabele kleding aan en neem een yogamatje en kleedje mee.
Door: IVN Leeuwarden e.o.
Locatie: Rustpunt Leeuwarder Bos
Tijd: 10:00 tot 11:00 uur
Opgave: stuur een mail naar Betty Kloosterman: bibikloos@gmail.com
Kosten: Gratis voor leden van IVN Leeuwarden e.o., niet leden betalen € 3,00. Graag contant en gepast betalen.

Mindfulness wandeling in het Leeuwarder Bos
zondag 06 september 2026
Tijdens deze wandeling nemen we de tijd om te vertragen, bewust te ademen en met aandacht aanwezig te zijn in de natuur.
We laten de drukte van alledag even los en richten ons op wat we zien, horen en voelen op het moment. Het Leeuwarder bos biedt hiervoor de perfecte omgeving.
Of je nu ervaring hebt met mindfulness of niet: iedereen is welkom! Trek comfortabele kleding en schoenen aan die geschikt zijn voor een wandeling in de natuur.
Door: IVN Leeuwarden e.o.
Locatie: Rustpunt Leeuwarder Bos
Tijd: 10:00 tot 11:00 uur
Opgave: stuur een mail naar Betty Kloosterman: bibikloos@gmail.com
Kosten: Gratis voor leden van IVN Leeuwarden e.o., niet leden betalen € 3,00. Graag contant en gepast betalen.

Voor extra activiteiten
Leeuwarden e.o.
Zie voorgaande
bladzijde

Vrijdag
05 juni

Inventarisatie Nachtvlinders in Balk

Langzaam valt de duisternis in. Ideale omstandigheden om goed te kunnen zien welke nachtvlinders op het laken gaan zitten. Nachtvlinders zijn alleen maar grijze motten? Echt niet! Sommige hebben prachtige kleuren. Wees welkom!

Door	IVN Súdwesthoeke | Adriaan Hol
Locatie	wordt bekend gemaakt bij opgave
Tijd	21.00 uur
Opgave	Adriaan Hol | armarius02@gmail.com
Kosten	–

Zaterdag
06 juni

Maandelijkse vogel- en natuurexcursie

Elke eerste zaterdag van de maand (behalve in de maanden juli, augustus en september) organiseert de Vogelwerkgroep van IVN Leeuwarden een laagdrempelige en gezellige vogel-excursie. De bestemming wordt vlak voor aanvang bepaald.

Door	IVN Leeuwarden e.o. | Vogelwerkgroep
Locatie	Leeuwarden | carpoolen naar diverse vogelrijke (natuur)gebieden
Tijd	08.00 – 14.00 uur
Opgave	vogelaarivnleeuwarden@gmail.com
Kosten	Gratis | carpoolvergoeding € 7,-

Slootjesdag Teroele - kinderactiviteit

Met schepnetjes, zoekkaarten en andere materialen gaan we op zoek naar wat er allemaal leeft in het water bij Recreatiegebied De Potten. Jouw (groot)ouders mogen gezellig meedoen. De watergidsen hebben er reuze zin in. Ben jij erbij?

Door IVN Súdwesthoeke | Constance Walstra
Locatie Teroele | Troelstraweg 15, 8524 BK [privéterrein]
Tijd 13.00 – 16.00 uur
Info Constance Walstra | constancewalstra@outlook.com
Kosten –

Slootjesdag - kinderactiviteit

Met schepnetjes, zoekkaarten en andere materialen gaan we op zoek naar alles wat er in het water leeft. IVN Natuurgidsen Renske en Hannie nemen jou en je (groot)ouders mee op ontdektocht in en rond de sloot. Jij doet toch ook mee?

Door IVN Ooststellingwerf | Renske en Hannie
Locatie Oosterwolde | Kleindiepspark
Tijd 10.00 – 12.30 uur
Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten –

Slootjesdag - kinderactiviteit

Het schepnetjes, zoekkaarten en andere materialen gaan we tijdens deze kinderactiviteit op zoek naar alles wat er in het water leeft. Schaatsrijder, bloedzuiger, watervlo? Wie weet wat we allemaal gaan tegenkomen. Tip: trek laarzen aan!

Door IVN De Wâlden | Jantsje Zwart, Karin Akkerman
Locatie [locatie bij aanmelding]
Tijd 13.30 – 15.00 uur
Opgave Jantsje Zwart | 06 - 44 74 26 68
Karin Akkerman | karinakkerman@kpnmail.nl

Slootjesdag in Dokkum - kinderactiviteit

Met schepnetjes, zoekkaarten en andere materialen gaan we op avontuur in een boerensloot. Welke planten en dieren gaan we hier aantreffen? Wat leeft er in de boerensloot?
Onze watergidsen hebben er zin in. Ben jij er ook bij?

Door IVN Noordoost Friesland | Reinze Visser
Locatie Dokkum | Aalsumerweg 51, 9101 JG
Tijd 14.00 – 15.30 uur
Opgave Reinze Visser | 06 - 19 88 29 16
Kosten –

Zaterdag
06 juni

Ontdek het Toutenburgerbos

Het Toutenburgerbos behoorde vroeger tot een veel groter bosgebied. Op de heuvel in het bos zijn de fundamenten te vinden van de vroegere uitzichttoren die hier stond. Betty Kooistra neemt ons mee het bos in. Wat bloeit en zingt hier?

Door IVN De Lege Midden | Betty Kooistra
Locatie Noordburgum, Zomerweg 75
Tijd 10.00 uur [vertrek 09.15 uur P+R station Grou]
Opgave Anneke Travaille | a.travaille@telfort.nl Kosten
IVN-leden gratis | niet-leden € 2,50

Zaterdag
06 juni

Nachtzwaluwen

De nachtzwaluw; een mysterieuze vogel die je niet gauw te zien of horen krijgt. Tenzij je er bewust naar op zoek gaat en weet waar je moet zijn. Die kans is er nu! Want onze gids weet waar in het Drents Friese Wold deze vogel broedt.

Door IVN Ooststellingwerf | Dirk Haaijema
Locatie Wordt bekend gemaakt bij aanmelding
Tijd 22.00 – 23.30 uur
Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 3,-

Zondag
07 juni

Slootjesdag - kinderactiviteit

Van 2 tot 7 juni is het de Week van de Natuur. In Leeuwarden luiden we deze week in met de jaarlijkse Slootjesdag. Ben je ook benieuwd naar wat er allemaal in het water leeft? Kom dan kijken en scheppen. Je hoeft je hiervoor niet aan te melden.

Door IVN Leeuwarden e.o.
Locatie Leeuwarden | Vierhuisterweg – Havanklaan
[Rustpunt Leeuwarderbos]
Tijd 11.00 – 16.00 uur
Opgave –
Kosten –

Zondag
07 juni

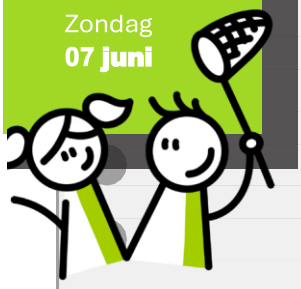

Slootjesdag Sneek - kinderactiviteit

Met schepnetjes, zoekkaarten en andere materialen gaan we op zoek naar wat er allemaal leeft in het water bij Teroele. Jouw (groot)ouders mogen gezellig meedoen.
De watergidsen hebben er reuze zin in. Ben jij erbij?

Door IVN Súdwesthoeke | Janny Postma
Locatie Sneek | Paviljoenwei – Griene Dyk
[Recreatiegebied De Potten - nabij Sneekermeer]
Tijd 13.30 – 16.30 uur
Info Janny Postma | jannypostma747@gmail.com
Kosten –

Zondag
07 juni

Slootjesdag in Heerenveen - kinderactiviteit

Met schepnetjes, zoekkaarten en andere materialen gaan we op zoek naar wat er allemaal leeft in het water. Onze watergidsen hebben er zin in! Ben jij er ook bij? Op de website van IVN Heerenveen is te lezen waar je ons kunt aantreffen.

Door	IVN Heerenveen e.o.
Locatie	zie www.ivn.nl/afdeling/heerenveen-eo
Tijd	10.00 – 14.00 uur
Opgave	–
Kosten	–

Zaterdag
20 juni

Excursie Wijnjeterper Skar

Dit prachtige gebied is niet voor niets 'Natura 2000–gebied. Karin vertelt over de ontstaansgeschiedenis. Onderweg liggen er vast en zeker allerlei ontmoetingen in het verschiet met interessante dieren zoals bijtjes of misschien zelfs een slang.

Door	IVN De Wâlden, IVN Ooststellingwerf | Karin Akkerman
Locatie	Wijnjewoude | t.o. Nije Heawei 1, 9241 WB
	[P-plaats hoek Nije Heawei en Opperhaudmare]
Tijd	10.00 uur
Opgave	Karin Akkerman | karinakkerman@kpnmail.nl
Kosten	–

Zaterdag
20 juni

Wandelexcursie Wijnjeterperschar

Een gezamenlijke excursie met IVN–afdeling De Wâlden. Tijdens de wandeling aandacht voor natuur en cultuur, flora en fauna. We wanen ons terug in de tijd, 'op reis' naar de oorsprong van de Noardlike Fryske Walden. Tip: wandelschoenen en verrekijker mee!

Door	IVN Ooststellingwerf | Karin Akkerman, Betty Kooistra
Locatie	Wijnjewoude | t.o. Nijeheawei 1, 9241 WB
	[P-plaats hoek Nije Heawei en Opperhaudmare]
Tijd	10.00 – 12.30 uur
Opgave	ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten	-

Zaterdag
20 juni

Ochideeëntocht Nationaal Park Lauwersmeer

Zo sierlijk de exotische orchidee bij menigeen de huiskamer opluistert, zo bijzonder mooi is het om te zien hoe de inheemse variant in z'n eigen natuurlijke omgeving de show steelt. Neem fotocamera en loep mee. Geschikt voor mindervaliden.

Door	IVN Noordoost Friesland | Jan de Vries
Locatie	Lauwersoog | Strandweg 1, 9976 VS [Restaurant Het Booze Wijf]
Tijd	14.00 – 15.30 uur
Opgave	Jan de Vries | 0519 - 57 17 33
Kosten	IVN-leden gratis | niet-leden € 4,00

Zaterdag
20 juni

Flora en fauna in het Fochtelooërveen

Het Fochtelooërveen is een groot natuurgebied op de grens van Friesland en Drenthe. Het is één van de weinige gebieden in Nederland waar nog levend hoogveen voorkomt. Welke vlinders, vogels, libellen en planten zullen we zien? Judith Bouma vertelt...

Door IVN De Lege Midden | Judith Bouma
Locatie Fochteloo | 8428 RR
[P-plaats Fochtelooërveen]
Tijd 10.00 uur [vertrek 09.00 uur van Carpool Akkrum]
Opgave Reinie Piersma | 0566 - 84 05 03 [na 18.00 uur]
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 2,50

Woensdag
24 juni

Eetbare wilde planten - ouder-kindactiviteit

Er groeit en bloeit in het wild vanalles wat eetbaar is. Klaver, pinksterbloem, dovenetel en madeliefje zijn niet alleen mooi om te zien, maar ook eetbaar. Al zijn er wel plukregels waar je rekening mee moet houden. Wil je weten welke? Pluk mee!

Door IVN De Wâlden
Locatie Drachten | Grasland 120, 9205 ES [Volkstuincomplex 't Soethoudt]
Tijd 19.00 – 21.00 uur
Opgave Els Steinmann | 06 - 515 259 41 [tussen 18 - 20 uur]
Kosten –

Woensdag
24 juni

Laarzenexcursie Ottema-Wiersmareservaat

Trek je laarzen aan en waan je in een heuse rimboe. Dit unieke laagveenmoeras kent een grote rijkdom en afwisseling in biodiversiteit. Het terrein herbergt zeldzame planten en dieren, zoals blaasjeskruid en de zilveren maan.

Door IVN Noordoost Friesland | Jan de Vries
Locatie Hurdegaryp | Ottemaweg
[tegenover Halligenweg]
Tijd 19.30 – 21.00 uur
Opgave Jan de Vries | 0519 - 57 17 33
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 4,-

Zaterdag
27 juni

30-jarig jubileum IVN Leeuwarden

Het is tijd voor een feestje! Want IVN Leeuwarden e.o. bestaat 30 jaar! Ben jij lid van IVN Leeuwarden? Wees dan van harte uitgenodigd om dit mooie jubileum gezamenlijk te komen vieren. Mogen we jou begroeten bij het Rustpunt?

Door IVN Leeuwarden e.o.
Locatie Leeuwarden | Havanklaan | 8919 AH [Rustpunt Leeuwarder Bos]
Tijd 15.00 – 20.00 uur
Opgave Sita Bakker |
activiteitenwerkgroepivn058@gmail.com
Kosten –

Zaterdag
27 juni

Excursie Sneekermeer - Griene Dyk – Potskar

Een wandeling door de boezemlanden van Potskar–Noord en over de historische Griene Dyk. Wandel mee en maak kennis met de bijzondere planten en dieren van dit Natura 2000–gebied. Excursie is onder voorbehoud vanwege het broedseizoen.

Door IVN Súdwesthoeke | Janny Postma, Nico Brandsma i.s.m. SBB en Stichting Griene Dyk
Locatie Sneek | Griene Dyk [Gemaal Gauwstersyl]
Tijd 14.00 – 16.00 uur
Opgave Janny Postma | jannypostma747@gmail.com
Kosten - | beperkt aantal plaatsen beschikbaar

Zaterdag
27 juni

Flora en amfibieën in de Lindevallei

IVN Natuurgids Henk Hartman neemt ons deze dag mee op een mooie wandeling door de Lindevallei en het Stuttebos. Tijdens de wandeling is er speciale aandacht voor de flora en de amfibieën die zich in de Lindevallei thuis voelen.

Door IVN Ooststellingwerf | Henk Hartman
Locatie Oldeberkoop | Bekhof, 8421 DD [P-plaats Bekhofschans]
Tijd 10.00 – 12.30 uur
Opgave ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten IVN-leden gratis | niet-leden € 3,-

--
juli

Bezoek Vogelringstation Potmarge

Ben je benieuwd hoe het eraan toegaat bij een vogelring–station? Lijkt het je leuk om de kleinste zangvogels eens van heel dichtbij te zien? Ga dan mee met deze interessante en leerzame excursie. Check onze website voor de datum.

Door IVN Leeuwarden e.o. | Vogelwerkgroep | Jeroen Breidenbach
Locatie Leeuwarden | Agora 1, 8934 CJ [Binnentuin Van Hall Larenstein]
Tijd 07.00 - 08.30 uur en 09.00 - 10.30 uur
Opgave https://www.ivn.nl/afdeling/leeuwarden-eo/
Kosten Gratis

Zaterdag
04 juli

Kennismaking met De Twigen

Een verrassende natuurwandeling door het 20 hectare grote gebied De Twigen, gelegen tussen Sneek en Joure. Tijdens de excursie word je bijgepraat over de aanwezige flora en fauna. Maar ook over de ontstaansgeschiedenis van het gebied.

Door IVN Súdwesthoeke | Constance Smit-Walstra
Locatie Joure | Tramwei - oude weg naar Sneek [vanaf Joure 100 meter voorbij oprit snelweg]
Tijd 10.00 – 12.00 uur
Opgave Constance Smit–Walstra | constancewalstra@outlook.com
Kosten –

Vrijdag
10 juli

Vleermuizen Excursie

Het is donker in het bos. Ideaal voor een bijzondere excursie over nachtleven! Wandelend door het Driesumer Bos gaan we vleermuizen spotten. Met onze ogen. Maar ook met onze oren, met behulp van een batdetector.

Door	IVN Noordoost Friesland | Jan de Vries
Locatie	Driesum | van Sytzmawei 26, 9114 RW [P-plaats RinsmaState]
Tijd	22.00 – 23.30 uur
Opgave	Jan de Vries | 0519 - 57 17 33
Kosten	Afdelingsleden gratis | niet-leden € 4,-

Zaterdag
18 juli

Libellen en vlinders in het Woldlakebos

Vandaag staat een bezoek aan het Woldlakebos op het programma. Dirk neemt ons mee het bos in. We gaan deze keer proberen om zowel de zilveren maan als de grote vuurvlinder te vinden. Vergeet je verrekijker en camera niet!

Door	IVN Ooststellingwerf | Dirk Haaijema
Locatie	Woldlakebos | A.F. Stroinkweg
Tijd	13.30 – 16.30 uur
Opgave	ivn.ooststellingwerf@gmail.com
Kosten	IVN-leden gratis | niet-leden € 3,-

Zondag
26 juli

Waddendijk excursie Harlingen

De dijk van Harlingen en het strandje biedt verrassend veel moois aan allerlei zoutminnende planten. Het prachtig weidse uitzicht en de roep van een scholekster geeft dat echte ‘Wadden-gevoel’. Vinden we in het vloedmerk schelpen?

Door	IVN Leeuwarden e.o. | Karin Gort
Locatie	wordt bekend gemaakt bij opgave
Tijd	10.00 – 12.00 uur
Opgave	Karin Gort | info@natuurtuin-nuchter.nl | 06 - 279 938 79 | max. 8 deelnemers
Kosten	Leden IVN Leeuwarden gratis | niet-leden € 3,-

Vrijdag
14 augustus

Nachtvlinders in de Vlindertuin

Langzaam valt de duisternis in. Ideale omstandigheden om goed te kunnen zien welke nachtvlinders op het laken gaan zitten. Grijze motten? Echt niet! Sommige hebben prachtige kleuren. Pijlstaarten komen vaak na 00.00 uur langs...

Door	IVN De Lege Midden
Locatie	[locatie bij opgave]
Tijd	22.00 uur [tot er geen vlinders meer komen]
Opgave	Reinie Piersma | 0566 - 84 05 03 [na 18.00 uur]
Kosten	IVN-leden gratis | niet-leden € 2,50

Zaterdag
15 augustus

Pingo's bij De Dobben

Zin om eens te wandelen in het verleden? Betty weet alles over het ontstaan van dit bijzondere gebied. Ze neemt je mee en vertelt tijdens de wandeling over het verleden. Over het ontstaan van de pingo's bij De Dobben...

Door IVN De Wâlden | Betty Kooistra
Locatie Burgum | Langelaan 10
[Brasserie Om de Dobben]
Tijd 10.00 uur
Opgave Betty Kooistra | 06 - 51 93 25 00 [tussen 18 - 20 uur]
Kosten - | geschikt voor mindervaliden; lange wandeling [1,5 tot 2 uur] over verharde paden

Vrijdag
21 augustus

Excursie door de prachtige kasteeltuin van Riis

De kasteeltuin van het Ryster Bosk herbergt een verscheidenheid aan inheemse bloemen, struiken en bomen. Natuurlijk weten ook insecten en vogels de weg naar deze plek te vinden. Heerlijk om er op een zomerse ochtend te zijn en ervan te genieten. Gemakkelijk bereikbare excursie.

Door IVN Súdwesthoeke | Baukje Miedema
Locatie Rijs | Marderleane 2, 8572 WG [P-terrein Slottuin Rijsterbos]
Tijd 10.00 – 11.30 uur
Opgave Baukje Miedema | baukjemiedema@home.nl
[excursie geschikt voor mindervaliden; 1,5 km]
Kosten Afdelingsleden gratis | niet-leden € 3,-

Zaterdag
22 augustus

Bomen anders bekeken

Bomen zijn uiterst succesvolle levende wezens. Als de mens zich nergens mee zou bemoeien, zou uiteindelijk alles in bos veranderen. Tijdens deze excursie is er aandacht voor hun succesfactoren; voedsel, mastjaar en architectuur

IVN Noordoost Friesland
Lauwersoog | vlakbij Strandpaviljoen Meerzicht
[P-plaats splitsing Strandweg en N361]
14.00 uur
–

Vrijdag
28 augustus

Nacht van de Vleermuis

Wist jij dat er in Nederland tien verschillende vleermuizen zijn? En dat deze vleermuizen met elkaar kunnen communiceren? Uitgerust met batdetector gaan we vanavond op pad en proberen we vleermuizen te spotten. Gerard vertelt ons er over.

Door Locatie IVN Heerenveen e.o. | Gerard Tamminga
Oranjewoud | Lindelaan
[ingang van De Overtuin]
Tijd 20.00 uur ivnheerenveenactiviteiten@outlook.com [max

--
september

Steltlopersexcursie Westhoek

De vogeltrek is eind augustus in volle gang. De Friese Waddenkust is dan ‘tafeltje dekje’ voor miljoenen steltlopers, voordat ze aan hun grote reis naar het zuiden beginnen.
Check onze website voor de datum van de excursie in Westhoek.

Door IVN Leeuwarden e.o. | Vogelwerkgroep | Cisca Vaillant
Locatie Leeuwarden | Harlingerstraatweg 130
[carpoolen vanaf P-plaats R.K. begraafplaats]
Tijd ochtend / middag - afhankelijk van het tij
Opgave https://www.ivn.nl/afdeling/leeuwarden-eo/
Kosten IVN-leden € 10,- | niet-leden € 12,- (incl. koffie/thee

Zaterdag
05 september

Het Geheim van de Swadde

Ontdekkingstocht op de fiets door een uniek stukje natuur en cultuur: langs de Swadde. Onderweg ontdekken we samen de geschiedenis van het landschap, de flora en fauna en maken we kennis met de volksverhalen uit de streek.

Door IVN Noordoost Friesland | Bianca van Tielen
Locatie wordt bekend gemaakt bij opgave
Tijd 14.00 – 16.00 uur
Opgave Bianca van Tielen | 06 - 18 42 38 05 | bvantielen@kpnmail.nl
Kosten –

Zaterdag
12 september

Fietstocht langs It Âlddjip

We fietsen door het stroomdal van het Âlddjip. Onderweg is er aandacht voor landschap, natuurontwikkeling, flora en fauna. Onze gids Lieuwe Dijkstra neemt je mee... Geschikt voor iedereen met een fiets (vanaf 12 jaar). Fietstempo +/– 15 km per uur.

Door IVN De Wâlden | Lieuwe Dijkstra
Locatie [locatie bij aanmelding]
Tijd 10.00 uur [tot max. 12.30 uur]
Opgave Lieuwe Dijkstra | eldijkstra@hotmail.com
Kosten –

Zondag
13 september

Fête de la Nature

De natuur inspireert, verwondert en maakt blij. Tijdens Fête de la Nature vieren we de natuur. IVN Heerenveen e.o. organiseert ook een klein feestje met respect voor de natuur. Jong en oud is van harte welkom in De Overtuin, Oranjewoud.

Door IVN Heerenveen e.o.
Locatie Oranjewoud | Lindelaan
[Natuurschuur in De Overtuin]
Tijd 11.00 – 15.00 uur
Info www.ivn.nl/afdeling/heerenveen-eo/
Kosten –